

ЗАПИСНИК

са XI редовне седнице Програмског савета ЈМУ РТС, одржане дана 24.04.2019. године са почетком у 16⁰⁰ часова у сали Управног одбора, Таковска број 10, Београд

Седници су присуствовали чланови Програмског савета: проф. др Миливоје Павловић, Борка Поповић, Предраг Обрадовић, Мирјана Максимовић, Желимир Гвардиол, Маја Радовић, Балша Ђого, Вук Жугић, Јованка Тодоровић, и Снежана Цветковић

Оправдано одсутни: Владан Терзић, Тијана Каспер, Ивона Катић и Александар Загорац.

Седници су по позиву одзвали представници Бошњачког националног вијећа у Републици Србији: Есад Џуџо, председник БНВ, Мухедин Фијуљанин, потпредседник БНВ задужен за област информисања, Амела Бајровић, члан Одбора за информисање БНВ и Алмир Пејовић, задужен за протокол и сродне послове у БНВ.

Седници су присуствовали и представници следећих невладиних организација и то: испред „Медија и реформ центра“ у Нишу Данијела Вучић, Татјана Ђукић и Ивана Илић Стојадиновић, у својству представника Националне коалиције за децентрализацију Данијел Дашић, као и представници Одбора за људска права у Нишу, Иван Грујић и Драган Ђорђевић.

Седници су по позиву присуствовали, у име РТС-а: Мирослав Миња Николић, заменик председника Управног одбора РТС-а, Милан Недић, директор Радио Београда, Илија Церовић, в.д. директора Телевизије Србије и Славица Јосифовић, руководилац Центра за истраживање јавног мњења РТС-а.

По службеној дужности седници су присуствовали: Станислав Вељковић, генерални секретар РТС-а, Александра Јелисавац, помоћник генералног директора РТС-а и Анђелка Роксандић, стенограф.

Седници је председавао проф. др Миливоје Павловић, председник Програмског савета РТС. Констатујући да за седницу постоји кворум, предложио је следећи:

ДНЕВНИ РЕД

1. Усвајање записника са X редовне седнице Програмског савета ЈМУ РТС
2. Разматрање дописа Бошњачког националног вијећа у Републици Србији у вези с предлогом за оснивање редакције на босанском језику у јавној медијској установи Радио-телевизија Србије
3. Презентација извештаја и резултата урађених анализа и истраживања непрофитне организације „Медија и реформ центар“ из Ниша, поводом одржаних трибина у Нишу, Пироту, Врању и Лесковцу у оквиру пројекта „Шта грађани југа Србије за свој новац добијају од РТС-а?“
4. Разно

Предложени дневни ред једногласно је усвојен, без измена и допуна.

Тачка 1 .

Усвајање записника са Х редовне седнице Програмског савета ЈМУ РТС

Записник са Х редовне седнице Програмског савета РТС без примедби је једногласно усвојен.

Тачка 2.

Разматрање дописа Бошњачког националног вијећа у Републици Србији у вези предлога за оснивање редакције на босанском језику у јавној медијском установи Радио-телевизија Србије

Отварајући расправу, **председавајући** је навео да је Програмском савету упућено писмо Бошњачког националног вијећа које је потписао господин Есад Џуџо, на које је одговорено сутрадан и тиме прихваћена иницијатива наведена у допису да се уприличи састанак и разговара на предложену тему. Изразио је добродошлицу представницима БНВ и навео да је Радио-телевизија Србије наша заједничка информативна и културна установа, најважнија и најутицајнија медијска организација у Србији, основана да би задовољила информативне, образовне, културне, рекреативне и остале потребе свих грађана Републике, оних који је финансирају и који треба да је, што директно, што индиректно, контролишу. Стога су органи РТС-а, а посебно Програмски савет, перманентно заокупљени унапређивањем квалитета комуникације с милионским аудиторијумом и непрестано позивају гледаоце и слушаоце да изнесу свој суд о квалитету програма Радија и Телевизије, да дају своје предлоге о новим емисијама и о унапређењу постојећих. Зато се организују јавне дебате, трибине и округли столови, и редовно сачињавају извештаји о дебатама и упућују ставови и препоруке менаџменту, Управном одбору, редакцијама и јавности. Стиче се утисак да се програмски садржаји РТС-а стално поправљају, добрим делом и на основу предлога и примедби грађана, али ту има још места за нове искораке и увек смо спремни да саслушамо све образложене идеје и оцене, и да се заложимо да се реализује оно што је друштвено, културно, научно, етички и цивилизацијски оправдано, и што није у супротности са економским, технолошким и другим ограничењима с којима се РТС суочава. У том смислу, на ову иницијативу гледамо као на демократску, културну и добродошлу, као знак поверења у ову медијску установу која припада свима и која високо држи своју обавезу да у Србији, која је мултикултурална, вишејезичка и мултиконфесионална земља, припрема и емитује програм највишег квалитета који неће бити политички, културно или етнички једностран, који све грађане чини равноправним, како у третирању тема које су за њих од значаја, тако и у погледу доступности програма у технолошком смислу. Градимо програм који ће водити бригу о културним информативним потребама мањинских заједница и обавештавати целу јавност о културним и другим вредностима мањинских заједница како би Јавни сервис постао значајан фактор демократизације друштвених односа и катализатор отвореног и демократског друштва, све у циљу јачања узајамног разумевања и толеранције и промовисања што бољих односа и суживота припадника различитих заједница у мултиетничком и мултикултуралном амбијенту. Подсећа да у нашем друштву постоје и друге мањинске групе – генерацијске, здравствене, сексуалне, али се данас овде говори само о националним мањинским групама, уз пуну свест да пријед **мањински** не звучи баш најбоље. Предложио је да се, колико је то могуће у овом, првом, али не и завршном разговору, расветли у којој мери РТС покрива потребе свих грађана у Рашкој

области, из које гости долазе и задовољава њихове информативне, културне, научне, образовне, рекреативне и друге потребе.

Када је реч о иницијалном захеву БНВ-а, који је и повод овом састанку, а које је изузетно осетљива тема која има и своју нескривену политичку, социокултурну, психолошку, етичку, симболичку и друге димензије, председавајући уверава да ће се теми приступити наглашено одговорно, ослањајући се на актуелна начела језичке политике на РТС и у друштву у целини, поштујући сазнања, критеријуме и домете лингвистике као најважније науке о човеку, а не више само науке о језику. У нашој политичкој пракси нису ретки случајеви да се у предлагању неких решења суспендују налози и сазнања струке, а нама, као друштву, па ни Јавном сервису, нису неопходни нови преседани, посебно не у уређивању и побољшању атмосфере у атрактивној али и деликатној социолингвистичкој арени у којој живимо и у којој се, напоредо с новим државама, политичким и националним ентитетима, и с новим границама и ограничењима, рађају и нови лингвистички феномени, нови језици и нове полиглоте. У начелу се нада да нико није против промена које би унапредиле квалитет комуникације с милионским ТВ и радио аудиторијумом, поготово ако постоје потребе и захтеви публике, али сматра да те промене треба да буду изведене после пажљиве анализе свих околности и могућих последица, а не преко ноћи и преко колена. Језичке промене, као и промене праксе РТС-а, природни су феномен, али садржај, правац и темпо промена не треба да теку као спонтани процеси различитих, па и ванјезичких снага и чинилаца. У лингвистици одавно постоји поддисциплина која се зове језичко планирање, која не прати популарне судове о језику већ се базира на темељима лингвистике и других наука како би се избегле последице које би водиле дезинтеграцији друштва и деградацији знања и науке, што, верује, није ничији циљ.

Есад Цуцо је, поздрављајући скуп навео да се осећа двоструком у својој кући из разлога што је сматра својим јавним сервисом и што је у једном мандату био члан Програмског одбора, наводи да је представник израза воље 65% припадника бошњачке националне заједнице у Републици Србији, уписаних у посебан списак на изборима за савете националних заједница одржаним прошле године. Наводи да се, када се говори о Еошњацима, ради о 145.278 припадника ове националне заједнице који живе од Суботице до Новог Пазара и о 138.871 говорнику босанског језика по резултатима пописа из 2011. године. Наводи и чињеницу да је 23. децембра 2005. Године, усвајањем Закона о ратификацији европске повеље о регионалним мањинским језицима, босански језик признат у службене језике заједно са још девет мањинских језика. Програм на босанском језику делимично емитује неколико регионалних и локалних медија у Санџаку или Рашкој области, што, сматрају, није довољно за задовољавање основних потреба бошњачке националне заједнице. Мишљења је да би, у циљу делотворног остваривања права Бошњака на информисање на свом матерњем језику, у РТС требало формирати Редакцију на босанском језику јер су неке мањине, превасходно мисли на мањине које живе у АП Војводини, то право оствариле уназад много година, па и деценија. Сматра да ће на овај начин бити у прилици да добију важне информације које се тичу заједнице, али и да ће припадници других народа научити више о њиховој култури и обичајима, што ће допринети већој повезаности, разумевању, интеграцији. Наводи законске основе за предлог, да је право на информисање на матерњем језику, поред права на образовање, очување и развој културе, службене употребе језика и писма кључно право мањинских заједница у Србији, које је ратификовано многим међународним документима и законима Републике Србије, као и Уставом Републике Србије, чланом 79, а основ за захтев за формирање радакције налази у

Закону о заштити права и слобода националних мањина, члан 17, као и Закону о јавном информисању и медијима, члан 13. где подсећа да је држава дужна да обезбеди финансирање објективног информисања националних мањина на матерњем језику. Напомиње да се ова тема налази већ трећи пут пред овим телом (примедба записничара: мисли на претходне сазиве Програмског одбора), да постоји идеја исказана на републичком савету за мањине којим председава премијерка А.Брнабић, коју је он изнео и затражио подршку институција да се редакција за мањине које живе у централној Србији сачини као заједничка са бугарском и албанском мањином, али је то тема неког ширег контекста који ће можда бити предмет неких следећих разговора.

Програм редакције био би усмерен ка остваривању и афирмацији права Бошњака у смислу очувања, неговања и афирмације националних вредности, традиције и културе, заснивао би се на прилозима и емисијама информативног, културног, верског, научног, образовног, дечјег, документарног, забавног, музичког и спортског садржаја и карактера. Слободни су да предложе две емисије, од којих би једна, информативна, била емитована недељно, радним даном у вечерњим сатима, и бавила би се недељним дешавањима унутар бошњачке националне заједнице у Србији. У оквиру емисије третирала би се сва питања везана за остваривање националних права Бошњака, али и дешавања у локалним срединама у којима они живе. Друга емисија, колажног типа, емитовала би се на месечном нивоу и бавила се целокупним друштвеним животом Бошњака у Србији, посвећена историји, традицији и култури Бошњака, њиховим различитостима али и суживотом са већинском заједницом; поред информативне, емисија би требало да има и едукативну функцију, те да посебно негује дух заједничког живота и поштовања различитости. Предлажу да се рад редакције утврди унутрашњим организационим актима РТС-а, да редакцијом руководи уредник, да се у циљу припреме и реализације програма РТС-а води сопственом пословном политиком а може остварити и сарадњу са БНВ, односно са локалним и регионалним медијима који већ емитују садржаје на босанском језику. У припреми програма примењиваће се сви законом и кодексима прописани стандарди, програм не може имати никакав садржај који је на било који начин противан општеприхваћеним, универзалним људским вредностима, односно садржај који на било који начин врећа национална и друга осећања других националних заједница и народа у Србији.

Мисли да је ово најбољи начин, у духу демократских процеса који се дешавају у овој земљи, да се уради једна оваква емисија у форми у којој ће БНВ бити партнери у остваривању и реализацији ове идеје. Сматра да је одабран прави редослед ствари, да се данас расправља на ПС који је саветодавни орган и од ПС очекује позитивно мишљење о овој идеји које ће препоручити Управном одбору и менаџменту РТС-а . Спремни су да одговоре на свако питање и да у правом смислу буду партнери у реализацији идеје која интересује припаднике бошњачке националне заједнице и сматра да је у јавном интересу Републике Србије као њихове домовине.

Амела Бајровић захваљује на могућности да се изнесе ова идеја и каже да је Есад Џуџо углавном изнео све чињенице везане за овај предлог. Оно што би желела да подвуче је да они ни на који начин не желе да се мешају у рад те редакције, уколико се донесе одлука о њеном формирању. Али, наглашава да се може рачунати на њихову помоћ и подршку уколико је то потребно, у смислу идеја везаних за теме, или шта год је већ потребно у раду. Зна да није једноставно напунити емисију која траје 30 или чак 60 минута, али, познају људе на терену, познају проблеме заједнице и знају које су теме горуће.

Мухедин Фијуљанин наводи да сматрају да је РТС њихова кућа и желе да се она уреди мало боље. Ако се полази с аспекта остварења јавног интереса, закључује да није у потпуности остварен јавни интерес у области информисања на језицима, између осталих, и бошњачке националне заједнице; да није остварен у потпуности ни јавни интерес у области обавештавања и информисања о свим догађајима са подручја где у највећем броју живи бошњачка национална заједница, а да Радио-телевизију Србије сви грађани, па и Бошњаци на том подручју, осећају као своју кућу, као најстарији медиј, као медиј којем највише верују и сви желе да се унапреди његов програм. Неколико пута је радио елаборат на ову тему, не жели да се ствари преламају преко колена или преко ноћи, али ни да овај елаборат чека неки нови сазив ПС, нови сазив УО, или новог директора. Није им интересна сфера да профилишу било какву политичку оријентацији нити да информишу само грађане припаднике њихове националне заједнице, већ целокупну јавност Србије, да прошире капацитет и садржај програма РТС-а, да изграђују мултикултуралну и интеркултуралну Републику Србију, да разбију одређене стереотипе и предрасуде које важе за крај из кога долазе и да у правом светлу прикажу своју традицију и културу како би је остали грађани Србије прихватили као део традиције и културе Републике Србије.

Председавајући Павловић каже да су овде практично отворене две теме, око једне нема никаквих дилема – око тога да крај из којег долазе треба да буде видљиви у програмима Радија и Телевизије, и ту се може, без много одлагања, остварити напредак. Мало је деликатнија ствар око формирања редакције на босанском језику, па моли да се одговори на нека од питања. Познато је да око босанског језика постоји у науци о језику доста дилема и да има неколико тврдоглавих чињеница које у тесму доводе у питање остварење те идеје. Није спorno да све теме које су овде набројане, које изражавају културну, историјску, етничку и језичку специфичност Бошњака, треба буду присутније у програму, и не би било посебних тешкоћа да се појача праћење целине живота људи у Рашкој области, пре свега Бошњака, који су најбројнији, али и припадника других националних заједница. Тешкоћа је, и постоје недоумице око емисије, било на Радију било на Телевизији, која би се звала *Емисија на босанском језику*. Познато је да има озбиљних научника који су се бавили терминолошким заврзламама око именовања језика, као и да та расправа о језику никада није ни идеолошки неутрална. Има научника у Србији са највишим научним и академским звањима, који тврде да би уз етномим *Бошњаци*, који ми дубоко уважавамо, сви – па и они који овај други део оспоравају – да би требало да иде пријев *бошњачки*, а не *босански*, и да назив *босански* ставља у оптицај низ импликација од којих су многе политичке, што би требало избегавати. Ти научници говоре да, ако има услова да се један језик именује по критеријумима и сазнањима науке о језику, онда би логично име било *бошњачки*, што подносиоци предлога не заговарају. Постоји мишљење Одбора за стандардизацију језика, чије је седиште у САНУ, чији су чланови и оснивачи најугледнији лингвисти из свих академија и филолошких факултета са целокупног српског језичког простора – а он је шири од граница Републике Србије – по коме је назив *босански* научно неодржив. То мишљење је давно објављено, одлука има свој број и датум. Није спorno да се у емисијама из културе и из свих других области користи локални говор и језички варијетети Бошњака, у Санџаку или Рашкој области, и у Суботици, и у Београду, свеједно. Оно што је теже, то је да се на том, за сада, локалном говору еmitује информативни програм.

Данас, у односу на стање од пре 50 година, локални говори имају пуно поштовање и велику вредност, и историјску, и етнолошку, и симболичку, и културну, и естетску. Наводи да је сâм из околине Лесковца и осећа тај проблем добро. Постоје филмови и серије на лесковачком, врањанском, нишком, и то се од публике прима веома добро, то је вредност ове културе и овога језика. И није спорно да културно-уметнички део програма Радио-телевизије Србије осветли додатно, мало више и боље него до сада, ово богатство народног говорно-језичкога врела. Али је проблем у захтеву да се један идиом, једна локална језичка појавност, сматра и именује новим, засебним језиком. Осим стандарднојезичких, постоје ту озбиљне културне и правне последице. Увођење језика који није стандардизован у јавни живот, то значи да ћемо и у правосуђу имати веома крупне последице, онда неко с правом може тражити да му се обнови суђење јер није вођено на босанском језику, који није ни постојао ни спомињан у време првостепене или другостепене пресуде...

Сваки језик треба да буде нормиран, а ко је то овде урадио? На ком језику су школовани новинари који треба да буду у тој редакцији? Наши новинари се регрутују највише са Факултета политичких наука, са Факултета за културу и медије, Филолошког, Филозофског или неког другог факултета, на којима не постоји студиј босанског језика. Председавајући наводи да је лично завршио српски језик и пита се да ли може да конкурише да ради у тој редакцији, а новинар је 50 година? И како ће неко ко је више година после њега завршио овде, или у Нишу, или било где, српски језик или српскохрватски, сада правити емисије на језику који није прошао један дуготрајан и озбиљан процес стандарднојезичког нормирања? Моли да му се објасни шта је имплицитна норма босанског језика и пита има ли примедби на разумљивост језика којим се Радио-телевизија Србије обраћа Бошњацима? Прошле године је овде и у више места одржана јавна расправа о језику на РТС и закључено је да је ово кућа у којој се негује добар језик. Има и ту шта да се поправља, али та оцена је била прихваћена од свих. И они који критикују Радио-телевизију Србије, рекли су: „Што се тиче језика и стила и добrog говора, ово је станиште таквога језика и стила“. До сада ни од кога нису дошле образложене примедбе ни оцене да језик којим се обраћа Радио Београд и Телевизија Србије није разумљив. Представници БНВ се сада овде обраћају на језику који чланови ПС разумеју у потпуности. Допис који је примљен – љубазно, пристојно писмо – разумљив је у потпуности. Рећи ћете да је он написан на босанском језику, чланови ПС су разумели сваку реч, нису видели ниједну разлику у том писму која би сугерисала да је реч о неком другом језику...

Пита се да ли би емисија на босанском језику допринела већем заједништву с људима с којима Бошњаци живе, и с којима су се досад добро споразумевали, на једном истом језику, или би то можда могло да води и у нове сепаратизме и у неку врсту сегрегације. Као што је нека врста сегрегације подвајање деце, од вртића преко основне до средње школе, у истој згради, једни иду пре подне, други поподне, наводно, настава је на различитим језицима. Деца, иначе, играју фудбал и комуницирају добро се разумевајући. Да ли мале разлике у комуникацији треба увећавати, или ићи на прилагођавање и толеранцију, што је важан социолингвистички принцип и циљ...

Кад се говори о тврдоглавим научним чињеницама, моли да се има у виду да сваки народ има право на свој језик, али то не значи и на засебан језик, ако не постоји доволно лингвистичких аргумента, и не значи право на слободно бирање имена језика. Аргентинци постоје, али не и аргентински језик... Кад би се ово право схватило буквално, за шта се неки залажу, било би још хиљаду језика, а најпре би настали бразилски, аустријски, швајцарски или

амерички. Потом, у условима националне измешаности, покушај да се локални говори прогласе засебним језиком створио би низ проблема у комуницирању. Каже да не подлеже сумњи принцип да сваки народ има право на јединство и аутономију свог културног живота, то је неспорно, и о потреби да те вредности знају и други, и у другим крајевима, и да тога буде више на РТС-у. Као што је неспорно да су сви језички варијетети слободни и равноправни у приватној и уметничкој употреби, али, да би ушли у јавну употребу, морају доспети до стандарда путевима који су уобичајени у науци о језику. Комуникативну функцију језика у једној људској заједници обезбеђују само стандарднојезички нормирани језици. Ови други су јако добри за уметничку употребу: филм, телевизија, књижевност... Општење омогућује комуникативна функција језика, а ова друга, симболичка и манифестативна, треба да се негује из културних разлога, из психолошких и осталих разлога, али то не може бити носећи говор службене комуникације, нити језик информативног програма Јавног сервиса. Јавни сервис уважава обе ове функције, и комуникативну и симболичку, али и у име ове друге не може да запостави прву.

Сматра да РТС треба да води рачуна и о целовитости српске културе јер би се олаким именовањем новог језика поставило питање шта је књижевност тог језика. Видео је на неким местима да се сматра да је књижевност тог језика оно што је написао Меша Селимовић. А овде и другде се Меша Селимовић изучава као један од највећих мајстора и стилиста српског језика и српске књижевности, а и сам је у опоруци, пред смрт, 1976, написао да има да се сматра српским књижевником јер, каже, „ја пишем језиком којим су писали Бора Станковић, Симо Матавуљ, Сремац, Кочић и Андрић, и своје најдубље сродство са њима немам потребе да доказујем, иако потичем из муслиманске породице...“ Стога, председавајући сматра да морамо имати на уму целовитост српског језика и српске културе и не допустити да се ретроактивним потезима у књижевност тог језика, који за сада не постоји, али и ако буде постојао, да се у тај корпус уврсте књижевна дела која од самог почетка припадају српском језику и српској књижевности, и то најважнијем делу, вертикални... Уз сва права других, и српски народ има право на јединство своје културе, те ваља избегавати потезе који би ту културу додатно фрагментизовали и дробили...

Део аргументата које наводи као прилог пређашњем илуструје у следећем питању. Босански језик, за који се представници БНВ залажу, своје име изводи из географског појма, *Босна*, а не из имена народа, што је уобичајено и раширено. Језик Рома је ромски језик. Језик Албанца је албански језик. Језик Мађара је мађарски језик. Шта је с Херцеговцима у Босни и Херцеговини и другде: у Суботици, и у Новом Саду, у Лесковцу итд., где такође живе Херцеговци. А то је подручје чији је говор узет за основицу целокупног стандарда језика на коме смо се до сада споразумевали, на коме је настала српска књижевност, култура. Ако би се омогућило да се из географског појма *Босна* изводи име језика – *босански*, сутра би Херцеговци могли тражити да имају свој језик, Лесковчани би могли тражити да се уведе емисија или редакција на лесковачком језику. Јер, наводи, ако ћемо поштено, већа је разлика између локалног говора Лесковчана и стандарднојезичке норме српског језика него између локалног говора Новопазараца, који је ближи норми, и књижевног српског језика.

Треба погледати искуство других земаља и праксу Европске уније. Цитирана су нека документа која БНВ-у иду у прилог. Лично се залаже за ослонац на сазнањима науке; да се не подлеже популарним судовима о језику; да се консултује Институт за језик, филолошке катедре, за које се зна или оне које БНВ предложи, и да се, уважавајући у потпуности

легитимност овог захтева, избегну брзе промене које би компликовале ову осетљиву област језичке политике, као би се избегао утицај ванјезичких чинилаца и снага како би се дошло до ставова и одлука чије последице не би водиле дезинтеграцији друштва или деградацији знања и науке, него у оном смислу у којем је дискутовано, а са чиме се у потпуности слаже, боље познавање специфичности, заједничког живота без подвања, више толеранције, више културе у комуникацији.

Моли да му се појасни ко би чинио ту редакцију овде. Технички, финансијски, смештајни аспекти, то је све лакше решиво. Заиста не зна ко би се одавде, из Таковске, или с неке друге тачке, обраћао цењеној, уваженој публици у Пазару, Сјеници, Тутину или било где другде где живе Бошњаци, у информативном програму, на језичком варијетету који БНВ зове *босански језик*, а који је, по научним критеријумима у Србији, и не само у Србији, као име неодржив. Све друго је одржivo. Тај богати језик, по нечemu сликовитији од језика „круга двојке“, и тако даље, јако је погодан за уметничке, документарне, све друге емисије, не зна како може бити језик телевизијског или радијског *Дневника*. Ко би то радио, на основу које норме, на основу ког правописа, буквара или читанке, како год да се то зове.

Есад Џуло одговара да је председавајући умешао лингвистичку димензију, формално-правну, законску, међународну, мишљење неких важних институција као што је Одбор за стандардизацију српског језика и томе слично. Каже да није желео да улази у прошлост са доказима, да је у овој земљи, законом признато право на назив, норму босанског језика. Наводи да се председавајући позивао на две основне чињенице, које јесу статистичке, јесу питање става, воље, осећаја, познавања своје културне историје и томе слично. Након детаљних расправа, у Парламенту ове земље је 23. децембра 2005, а био је тада потпредседник Народне скупштине, уз све дилеме које су данас изнете, на Одбору за просвету, а износили су их људи из Српске академије наука, из Матице српске, Одбора за стандардизацију и тако даље, и поред понуда, са свом аргументацијом која је данас поменута, да се тај језик не зове *босански* него *бошњачки*, у једној политичкој, парламентарној, стручној расправи након два-три месеца апсолвирано и босански језик је ушао у закон ове земље. Сматра да је све што је председавајући истакао, да је рекао против закона који важе у овој земљи. Република Србија је преузела обавезу, ратификацијом и оквирне Конвенције и Европске повеље о регионалним или мањинским језицима, не да негира босански језик, него је преузела међународно-правну обавезу да га штити, негује и унапређује.

Наводи да би могао да пође од бана Кулина, Повеље од 29. августа 1189. године, па и нешто, претходно пре тога, Хумачке плоче, па све до Босанског ријечника из 1631. од Мустафе Хеваија Ускуфија, па до норме чији је садржај правопис, речник, граматике из 1996, 2000, 1999. и томе слично, који су стандардизовани и законом признати у земљи коју Бошњаци осећају и сматрају својом матицом, а то је Босна и Херцеговина. И тамо постоји Институт за босански језик. Славистички комитет, који окупља све словенске језике, је то урадио још 1996. године, након потписивања мировног Дејтонског споразума, кад је босански језик ушао, заједно са српским и хрватским у Устав Босне и Херцеговине, односно анекс 3. Србија је, односно њено Министарство правде, именовало још пре четири године судске тумаче, који помажу људима односно појединцима који воде судски или управни спор да користе судске тумаче...

Даље истиче како није потребан преводилац у међусобним разговорима, били су претходно гости у Загребу, Подгорици и томе слично. Мисли да је овде помешана

лингвистичка, културолошка прича о сродним језицима, па све до саветодавног Комитета за примену оквирне конвенције, чији је члан наш цењени лингвиста Ранко Бугарски, за кога каже да је некад причао причу коју је председавајући изнео, да би сад брању у Стразбуру право Бошњака да свој језик називају, примењују и томе слично. Подсећа да у једној врло строгој процедури 241 ауторски уџбеник постоји из области босанског језика и књижевности, граматике, правописа, па све до превођења свих општеобразовних предмета. У 40 образовних установа у Републици Србији похађа 17.563 ученика, у истом правном систему под истим Уставом, под истим законима као и друге мањине. Људи који раде у моделу наставе на босанском језику, према Правилнику које је донело Министарство просвете, науке и технолошког развоја, добили су сви сертификате од Министарства просвете, било да тамо предају босански језик, било да предају „Свијет око нас“, у првом циклусу, било да предају физику, хемију, биологију, математику, од предшколског узраста па све до краја средњег образовања.

У припреми је оснивање, под покровитељством Министарства просвете, на државном Универзитету у Новом Пазару, студија боснистике, односно босанског језика и књижевности, где ће се на један врло акредитован, озбиљан, професионалан начин обезбеђивати кадрови за наставу на босанском језику, људе можда и спремније него што су то они данас, али, у сваком случају, себе сматрају просветним саветом који разговара са другим просветним саветом, односно Програмским саветом Радио-телевизије Србије, али мисли да овде није место за паралелну дискусију. Могао би до јутра да прича од Хумачке плоче па све до Мехмеда Меше Селимовића, али мисли да то није данашњи задатак. Може се потражити мишљење и Института за босански језик из Сарајева, па да се упореди са мишљењем Одбора за стандардизацију српског језика и књижевности из Српске академије наука и уметности. Каже да је једна групација у државном парламенту утицала да се смени министар Слободан Вуксановић који је признао прве уџбенике, али је остала чињеница коју нико не може да доведе у питање осим што се данас доводи у питање.

Сматра потпуно аутономним право САНУ и Матице српске да имају свој став, али апсолутно нико нема право да негира два међународно-правна документа која су део нашег правног система а то су Оквирна конвенција Савета Европе, Европска повеља о регионалним и мањинским језицима, које су преточене у наш домаћи закон и постале део правног система Републике Србије. Ми можемо правити панеле, округле столове, у Београду, у Пазару, где год хоћемо, али мисли да овај Програмски савет нема право да доводи у питање једно право које је стечено и заштићено правима, како каже, унетим у 50 закона у овој земљи која на овај или на онај начин штите мањинска права.

Каже да је био народни посланик 12 година, у једном мандату и потпредседник Скупштине Републике Србије, у другом мандату водио Одбор за људска и мањинска права, и никад није себи дозволио реченицу коју је председавајући изговорио. Сматра да српски и хрватски језик заправо произистичу из босанског културног, књижевног стандарда. Могао би да износи и аргументе, има три књиге објављене из те области, без обзира што није лингвиста, али он позива Програмски савет РТС-а да у вези овог законодавног, културолошког, формалног, процедуралног питања, донесе – или, не донесе препоруку, али да се не изазивају представници БНВ да отварају расправу о нечemu о чему се не доноси одлука. Нису се обратили овом телу да донесе одлуку да ли постоји босански или бошњачки, да ли је бошњачки онда дијалект односно локални говор српског књижевног језика. Мисли да то нико нема право. Програмски

савет има право, законски основ у међународном праву, у домаћем законодавству, у Уставу, законима, Статуту ове куће. Али мисли да нико нема право да каже: „Есаде, Ви сте добар човек, паметан, професионалан, али шта ће Вам то име сад?“ Каже да је то управо изговорено, под: „Све имате право: садржај, редакцију, културу, традицију, обичаје тог краја или те заједнице, али промените назив језику.“ И пита се шта то треба да значи? Наводи да је спреман да напусти састанак заједно са делегацијом јер не жели да улази у ту врсту полемике. Поново истиче да сматра да је ово допринос демократским процесима у нашој земљи. Не зна ко би могао да обори чињеницу да постоји 241 ауторски уџбеник од предшколског, основног, два циклуса средње школе, па до отварања студија боснистике, где су и премијерка и министар просвете рекли да је у највећем државном интересу Републике Србије отварање студијског програма Босански језик и књижевност на државном универзитету у Новом Пазару. Поново наводи да ће себи ускратити право да он и колеге проговоре и једну реч више на ову тему. Каже да зна о чему је овде, принцип шаргарепе и штапа, ајде, сад ћемо мало да их хвалимо, да их уважимо, да им урадимо кагу, па ћемо онда да их трефнемо по оном основном питању, а то је: „све сте ви у праву, али ви не постојите“ и завршава своје излагање са: „ми постојимо“.

Председавајући сматра да је претходно закључивање престрого, да је овај састанак организован у доброј вери да би се разговарало а не постављали услови и претило одласком. Уз све што је речено, питајући да ли је истина да постоје неке недоумице око имена и норме, наводи да оне постоје, а из саме чињенице да се проблем није решио на претходним састанцима, произилази да је ствар деликатна, јер да је лака, решило би се... Ту ипак има неких, објективних, тврдоглавих препрека да се проблем реши. Наводи да се не може рећи да не постоји став најугледније научне установе у овој земљи. Он се се залаже за то да се изнесу сви аргументи, слободно, одговорно, мирно, да се осветле све чињенице из свих углова, и да Програмски савет дође до неког става који ће презентовати менаџменту, Управном одбору и уредништву, до закључка који неће бити у противставу са науком...

Мирослав Николић је поздравио скуп наставивши дискусију ијекавским наречјем наводећи да би било целисходно да се до краја изнесе предлог и да се став БНВ штити у оној мери у којој гости процене да је то потребно. Каже да ће ова тема доћи као предлог и на Управни одбор и жели да чује што је могуће више чињеница. Неке моменте је разумео као питања, и као нешто што је потребно додатно појаснити. Ситуација на РТС, која је трајала деценијама, је да није било редакције каква се сада предлаже, зато је потребно да се сви заједно усмере да се додатно аргументује предлог. Не одређује се у вези овог питања, свакако ће чекати препоруку Програмског савета док сматра да сам предлог није за одбачај, он и није разумео да се на тај начин разговара, и не жели даљу такву врсту разговора. Не сматра да председавајући негира постојање националне мањине и језичког спецификума. Апелује да се у једној позитивној атмосфери проба да се дође до решења. Уколико решење не дође данас, наћи ће се сутра, можда у неком другом облику, питајући се да ли је редакција прави организациони облик, да ли је то организационо могуће и има ли неког ко о томе може да да свој суд.

Мишљења је да је потребно наћи бољи оквир комуникације како би се разумело све због чега је то неопходно, не само због тога што је Србија потписала конвенције, већ и животно. Ту има отворених питања, образлагани су аспекти, не само информативни већ и други, чак верски, а како постићи задовољење верских аспекта Бошњака у Србији уколико је познато да постоје две верске организације Бошњака, Исламска заједница Србије и Исламска заједница у Србији са седиштем у Новом Пазару. Сматра да треба отклонити било какве

недоумице, и у том смислу неопходно је и даље да се разговара, не само данас. Свакако, он никако не би желео да добије мишљење Програмског савета које укључује одустанак предлагача једног предлога који нико не одбације, сама идеја је таква да о њој заиста треба разговарати и никако не одустајти. На питање Есада Џуца да ли ће се даља дискусија водити о језику, лингвистици и традицији, или ће се разговарати о томе да ли се испунило право или није, одговара да не улази у тематски склоп, да је Програмски савет аутономан орган и да је он овде само гост који је покушао да утиче на креацију у дискусији, да се овде заступају велики и важни интереси, и свакако је потреба да се неке ствари додатно појасне, јер у питању су теме које су од виталног значаја за Бошњаке и за то се треба борити средствима која су могућа. Нада се да ће бити пронађен добар начин и да ће бити међусобног разумевања.

Мая Радовић је поставила питање ко би чинио ту редакцију и какво је образовање људи који би је чинили.

Есад Џуцо одговара да нису имали амбицију да се баве тиме и да би препустили уређивачкој политици РТС-а, што сматра обавезом Јавног сервиса, они имају протокол о сарадњи са Радио телевизијом Нови Пазар која производи емисије дечјег, образовног и документарног програма и имају протокол о сарадњи и коришћењу материјала са кантоналном Телевизијом Сарајево. Након поновног елаборирања претходно изнесених ставова, замолио је још једном да се не скреће на лингвистичку димензију ове теме.

Председавајући је одговорио да је то неизбежно, да лингвистичка основа сваког језика мора да се утврди и да су лингвистичка и социолингвистичка питања битна, а не само организационо-техничка питања у процесу увођења нових језика у јавни културни, политички живот, језика око чијег имена, структуре, правописа, норме постоје недоумице, које још нису отклоњене. Предлаже да се сложе око тога да ова кућа треба да размотри модалитетете појачаног праћења укупног живота у регији одакле гости долазе, с посебним нагласком на специфичност бошњачке националне заједнице, ма где живела, нада се да ће се око тога лако сложити. Оно што сматра спорним је инсталирање редакције на босанском језику који не препознаје највиша научна установа ове земље, док говор Бошњака постоји и иста установа га уважава. Да се сложе око дела захтева за бољим информисањем, а да се у вези другог дела захтева затражи помоћ научних чинилаца како се не би направила грешка, оштетили Бошњаци или направио проблем у комуницирању ове куће са укупним аудиторијумом, а посебно са одређеним националним заједницама.

Борка Поповић наводи да врло пажљиво слуша сва излагања и покушава да закључи шта се у целој причи можда негде не уклапа. Присећа се да је недавно разматран сличан захтев ромске популације и да Програмски савет није дао позитивну препоруку за формирање редакције, и пита се, зашто бисмо се сада понашали недоследно. Није сигурна да то треба чинити. Мисли да је одлука јако деликатна и да се једној таквој теми не може приступити неодговорно, а без консултовања са извесним другим релевантним институцијама. Чланови ПС нису власни да се сами по таквом питању изјасне и, подсећа, да би било врло недоследно уколико би поставили свој однос другачије у односу на друге националне мањине.

Вук Жугић каже да је циљ да се на нашем простору успоставља међусобно разумевање са свим правима свих оних који на том простору живе. Наравно да постоје деликатне ситуације, као што су биле по питању Рома, или сада по питању бошњачке заједнице, и сасвим је

разумљиво што се одлука која се односи на врло деликатна питања не може донети одмах. С тим у вези потребно је пронаћи модалитете који успостављају већи ниво међусобног разумевања свих на простору републике и државе Србије, већи ниво остваривања права, али да је у исто време, у оваквим ситуацијама потребно да, када тај процес започнемо, потребно више консултативних елемената, па и додатних разговора у томе да се види која је то форма. Подсећа да је закључено да се постигне већа видљивост ромске популације и ту види неке помаке, не много, а некима никад довољно, али су битни помаци. Дати подстрек да се на остваривању неких права започне и ради, да се остваре адекватне консултације и потребна мишљења. Не сумња да су и Програмски савет, Управни одбор, менаџмент за остваривање свих права, јер мисли да нису спорна, него су битне форме. Мисли да ово треба да се сагледава у разговорима са заједницом, али и у консултацијама са научним, правним, политичким и другим телима као што су Министарство културе и информисања и Одбор за културу и информисање Скупштине.

Александра Јелисавац подсећа да је планирана јавна расправа о програмима РТС у другој половини године, између осталог и у Новом Пазару, и сугерише да би наставак разговора по овом питању могао да буде управо на отвореној јавној сцени.

Мирјана Максимовић је става да језик којим се споразумевамо није потребно преводити, те да је могуће повећати заступљеност теме о животу Бошњака у Србији.

Јованка Тодоровић каже да ПС није орган који је спреман да сам доноси одлуке о томе да ли је босански језик стандардизован, али подржава расправу и у том смислу. Сматра да треба размишљати о форми која може да се примени у овом случају и пита у вези протокола о сарадњи са телевизијама Нови Пазар и Сарајево, можда би онда били ближе решењу.

Есад Џуџо одговара да су то протоколи о сарадњи и начину како да се праве емисије, у некој даљој причи. Наводи да би то био предлог да ова кућа склапа уговоре са тим медијским кућама и на тај начин обезбеди програм по највишим стандардима које има јавни сервис. Они имају заједничку причу са њима и у одговору на питање које је председавајући упутио да не зна ко би правио тај програм, наставља да би то била обавеза РТС-а, а они би упутили, дали адресе произвођача програма као што су Јавни сервис БиХ, кантонална телевизија Сарајево, регионалне телевизије Нови Пазар и Тутин, мрежа телевизија које ће РТС користити у складу са највишим могућим стандардима. Предлаже да се више не расправља о потребама становника Санџака или Рашке области зато што у Србији Бошњаци живе и на другим местима, они праве програм за људе који слушају и гледају јавни сервис без обзира на националност, желе да буду видљиви у овој земљи, и да осете да је ова земља њихова домовина. Желе да пренесу ту поруку.

Амела Бајровић наставља да је овај предлог проистекао из дугогодишњих јавних расправа и дебата на ову тему, те жељно очекује јавну расправу у Новом Пазару и сматра да ће се развити жестока дискусија са претпоставком да ће бити врло мало лепих речи. Редакција је предложена у смислу што делује као најозбиљније решење, појачано праћење може да траје месец-два, док други догађаји не прогутају ту препоруку и све се врати на старо.

Мјаја Радовић покушава да схвати све што се износи пред Програмски савет, чини јој се да ни већини грађана које представља не би било јасно због чега је потребна редакција када се међусобно добро разумемо. Сад почиње да схвата, и каже да треба смирити тон дискусије и

на други начин објаснити обичним грађанима. У ствари, на сцену ступа све остало што се говори, а то је видљивост.

Мухедин Фијуљанин није знао да ће расправа да крене у правцу који ће се свести на лингвистичко питање јер они желе да је сведу на правно питање из разлога што је Србија ратификовала Европску повељу у којој је назначено да је то босански језик, они сва права изводе из тог права о матерњем језику, образовање, области службене употребе, статуте општина. Сматра да лингвистичко питање тиме не представља проблем већ потреба да се остваре права у оном обиму колико заслужују.

Милан Недић наводи да Радио Београд има свакодневне емисије на ромском и албанском језику, да Јавни сервис има *Београдску хронику* која је посвећена Београђанима без обзира које су нације или вере, у Београду живи око 120.000 Хрвата, емисија *Ово је Србија* говори о проблемима у Србији, опет без обзира на националну, верску, културну и другу припадност, тако он сагледава ствари с аспекта новинара. Обавезу Јавног сервиса да уводи емисије на језицима националних мањина види као приоритет пре свега тамо где постоје језичке баријере, нажалост још немају вести на румунском и бугарском. Када је реч о Сјеници, Новом Пазару, Тутину, сматра да дописништво добро ради. Стоји иза тога да треба испунити обавезе према свима, Хрватима, Бугарима, Румунима, Бошњацима, Радио-телевизија Војводине има посебан канал за језике националних мањина, пита се да ли је то могуће решење. Али, наводи да се Јавни медијски сервис пре свега труди да говори о грађанима Србије без обзира на верску, националну, културну и сваку другу разлику.

Предраг Обрадовић пита да ли Телевизија Србије има редакцију било које националне мањине.

Илија Церовић одговара да нема посебне редакције, већ дуги низ година постоје покушаји да се оформе редакције и управо због оваквих питања и практичних разлога не успевају то да ураде. Труде се да, колико је то могуће, уводе емисије националних мањина које третирају њихове проблеме, постоје емисије на ромском и албанском језику, а приоритет су редакције и емисије на бугарском, румунском језику. Постоји захтев и од Цинцара да се уведе емисија на њиховом језику. Предлаже, као уредник Образовно-научног програма, да се сви предлози који постоје уpute њему, јер су вољни да обрађују теме које се тичу тог простора и културног идентитета и да их представе кроз образовање, науку, дечји програм. Не постоји никакав проблем да се то реализује. Постоји још један начин, а то су независне продукције за које се расписује конкурс сваке године, из било које области, емисије, серије, уз испуњавање основне форме, задовољавања стандарда Јавног сервиса. Постоји и могућност рада по предлогу сценарија, као продукција или копродукција или независна продукција по систему „кључ у руке“, тако долази ромска емисија, као независна продукција. Изузетно су расположени и спремни на сарадњу.

Предраг Обрадовић констатује да не постоји ниједна друга редакција и осврће се на тврђње Есада Џуца о недовољној заступљености, каже да је исто тако почела дискусија када се причало о програмима за младе, студенте, средњошколце, тих група исто тако нема онолико колико би требало. Онда се као решење нуди редакција и емисија, у једном моменту потреба да се не седи и чека емисија од сат времена већ подједнака заступљеност у оквиру целокупног програма јавног сервиса. РТС је на свом програму некад имао емисију за особе са

инвалидитетом, који је уређивао колега са посебним потребама, у којој се говорило о свему другом само не о потребама тих особа; сад када нема те емисије, особе са инвалидитетом су много видљивије кроз *Београдску хронику*, *Дневник*, *Јутарњи програм*. Највише би волео када се у *Дневнику* не би говорило о младима само кад се дододи неки инцидент, волео би да се о националним мањинама говори кроз све емисије, и кроз културно-уметнички програм, кроз серије, боље него једна емисија од сат времена коју би уређивала та редакција.

По иссрпљивању дискусије, **председавајући** је закључио расправу по овој тачки дневног реда тиме да је добро што је уприличен састанак, да је захтев јасан и да нема спора око примене једног његовог дела, ту су људи из Радија и Телевизије који ће то реализовати. Потребно је обавити додатне консултације око друге димензије, и када се дође до неких ставова Програмски савет ће обавестити Управни одбор и менаџмент, верује да ће након овога бити корак ближе решењу. Стоји иза тога да то није једноставан задатак и да разговори о језику никад нису лишени идеолошке магле, као и да би се у ову причу могли убацити и недобронамерни људи, из тог разлога предлаже опрез како се не би направила нека културна, научна или друга штета у обављању основне мисије Јавног сервиса. Овде ће се најпажљивије, с ослонцем на науку, јер не може Јавни сервис да ради супротно науци, формулисати ставови и у релативно кратком времену доћи до мишљења Савета које ће бити достављено и БНВ-у. То ће свакако бити нешто јаснија слика овог проблема, социолингвистичког, културног, делом и политичког, и верује да ће се доћи до неког решења.

Председавајући је предложио – а Савет се сложио – да се о овој осетљивој теми затражи мишљење Одбора за стандардизацију, Одељења за језик и књижевност САНУ, Матице српске, катедре за српски језик Филолошког факултета и других водећих научних и културних установа.

Есад Цуцо је захвалио на искреном и професионалном односу у расправи која је њима тема од животне важности, истакавши како остају партнери на било којој врсти препоруке коју ПС донесе. Они ће и даље инсистирати да се редакција зове „Редакција на босанском језику на РТС-у“ и обавештава Савет да ће након завршетка данашњег састанка бити објављено саопштење представникаа БНВ као органа мањинске самоуправе о овом конструктивном разговору. Очекује да им следећа адреса буде Управни одбор, не искључујући још један састанак ове врсте уколико буде потребе, са ПС, након консултација са научним институцијама.

Тачка 3.

Презентација извештаја и резултата урађених анализа и истраживања непрофитне организације „Медија и реформ центар“ из Ниша, поводом одржаних трибина у Нишу, Пироту, Врању и Лесковцу у оквиру пројекта „Шта грађани југа Србије за свој новац добијају од РТС-а?“

Председавајући је, након извиђења представницима невладиних организација због продужетка дискусије по претходној тачки дневног реда, изношења уводних напомена и представљања присутних чланова ПС и представника стручних служби РТС-а гостима, навео да очекује да се упозна са димензијама њиховог пројекта и уколико се појаве неке добре сугестије и идеје, да ће их оберучке прихватити и упутити на даље разматрање управљачким структурама РТС-а.

Данијела Вучић је рекла да се свако од присутних трудио да да допринос овој теми која је у основи, залагање за већу заступљеност тема од интереса грађана југа Србије на Јавном медијском сервису. Овај састанак и прилику за разговор са представницима ПС сматрају изузетним у смислу размене предлога, идеја, како би се дошло до решења и остваривања заједничког интереса, равномернијег присуства југа земље у програмима РТС-а.

Татјана Ђукић наводи да је спроведено истраживање (<http://mediareform.rs/wp-content/uploads/2018/11/%C5%A0ta-gra%C4%91ani-juga-Srbije-za-svoj-novac-dobijaju-od-RTS-a.pdf>) подразумевало мониторинг информативног програма и анкету са грађанима из четири поменута округа. Оно што је истраживање потврдило јесте нешто што су показивала претходна истраживања која су се бавила овом или сличним темама, а то је да је Београд у већој мери, односно у значајно већој мери видљив у односу на друге крајеве Србије, па, између остalog, и југ, као и да су саговорници који се у највећој мери појављују у информативном програму РТС-а из Београда. Оно што је такође значајан резултат истраживања јесте да су увидели значајну повезаност образовања односно степена образовања испитаника и њиховог задовољства према РТС-у, односно, када су грађани у питању, са порастом степена образовања опада њихово задовољство, а што се тиче старосне категорије, са порастом старосне категорије такође расте и задовољство РТС-ом, конкретно, у групи од 15 до 36, имамо највећи број испитаника који кажу да на РТС-у не могу у потпуности да се обавесте односно да добију информације које су неопходне за доношење информисаних одлука. Када су у питању теме о којима се извештава, највећи број грађана и грађанки југа перципира да је југ видљив, па самим тим и јужњаци највише кроз политичке теме односно посете званичницима; затим, да су то теме које се тичу црне хронике, елементарне непогоде, да су то приче о сиромаштву, а најмање виде себе у неким причама о позитивној пракси односно примерима добре праксе, као и свакодневни проблеми.

Данијела Вучић наставља да су на елементима овог истраживања, али и уличним акцијама и трибинама које су имали у Нишу, Лесковцу, Врању и Пироту, и разговору са самим грађанима формулисали и износе конкретне препоруке које представљају у доброј вери да оне буду и заједничке. Само истраживање показује очигледну диспропорцију између садржаја, тема и саговорника из Београда и остатка Србије, конкретно југа, тако да то, с једне стране, поставља питање перцепције центра према остатку Србије, а с друге стране, и само перцепције грађана југа, уколико су они присутни само кроз црну хронику, кроз теме о сиромаштву и сличне. У том смислу је и препорука да Програмски савет уложи напоре да информације из свих региона буду заступљене што равномерније и што разноврсније. Ово није у неком квантитативном приступу, у смислу два, три, пет, десет минута овог или оног програма. Сматрају да је то домен уредништва, у који не желе да се мешају, али, и те како, отвара се простор да третман југа и информисање буде обухватније и квалитетније. Да би ово било могуће, сматрају да је неопходно јачати дописништва и унапредити двосмерну комуникацију између централе РТС-а с једне стране, и дописничких редакција. У свим градовима у којима су били имају само речи хвале за новинаре, дописнике који тамо раде. С друге стране је јако присутна свест о уском грлу уређивачке политике, тако да би ово значило препоруку у правцу децентрализације процеса одлучивања о пласирању самих информација из различитих делова Србије.

Имали су прилику да чују каква је ситуација и шта мисле грађани о томе ко је видљив на програмима РТС-а. И онда се намеће питање, да ли о стварима које су важне за југ може да прича неко ко те прилике не познаје или ко тамо не живи, не може да их осети на најбољи

начин, тако да је једна од препорука веће ангажовање експерата, стваралаца, представника организација цивилног друштва, академске заједнице и других релевантних личности који догађајима, заправо, и дају сам дај локални контекст. Дати равномернији третман и могућност да се види и лекар из Пирота, и економиста из Врања, и професор из Лесковца, јер све друго води стереотипизацији, где је Врање видљиво у контексту Боре и Коштане, Лесковац у контексту паприке и роштиља, а цео југ Србије у контексту дијалекта и другачијег говора.

Као препорука се намеће и повећање броја јавних расправа, као и разноврсност локација на којима ће оне бити одржаване; и заправо, омогућавање грађанима да током читаве године имају доступне канале за двосмерну комуникацију са РТС-ом. Изненађена је да се позив кол-центру РТС-а тарифира, тако да можда и у том контексту размислiti о доступности. Најзад, и у саме управне структуре попут Управног одбора, или Програмског савета требало би размислiti о увођењу критеријума географске заступљености, чиме би се укључили и људи са југа Србије. У смислу комуникације са грађанима, можда би значило да се квартални извештај о раду Програмског савета, или записници са седнице, или истраживања која се спроводе свакако буду јавно доступна путем сајта.

Данијел Дашић наводи да на југу Србије има око 550 хиљада обvezника који плаћају претплату путем свог рачуна, испада да је то преко милион евра месечно. Они осећају да нису доволно добро заступљени на РТС-у. Дали су у разговорима неке предлоге који су овде формулисани, посебно што побољшање може да се изведе релативно лако и без додатног новца. Сви су за промену термина емитовања емисије *Ово је Србија која* иде у 15.15 евентуално да се помери на Други канал и/или да се емитује у бољем термину јер овај термин емитовања је сувише рано. У Врању је чуо да постоји фантастична емисија на ромском која се емитује врло касно, око поноћи.

Има ту неких ствари које могу да се ураде, али које, и кад се ураде на погрешан начин, много више мењају ту перцепцију. Наводи пример мини хидроелектрана, које су више од годину дана врло битна ствар за становнике југа Србије, поготово оне који живе близу Старе планине. Кад је једног тренутка тема обрађивана у емисији *Да Можда Не*, имали смо ситуацију да није било гостију с југа Србије, а постоје експерти који су ту могли да учествују. Још једна ствар која би могла да се уради с више пажње је проблем загађености ваздуха. Аларм за загађеност ваздуха је дошао с југа Србије и онда су се у Београду заинтересовали и почели да мере загађеност, и открили да је и у Београду загађен ваздух. И онда смо имали ситуацију, одличан прилог о загађености ваздуха у Београду, и у једној реченици: „И у неким другим градовима у Србији је забележено да је лош квалитет ваздуха.“ То, опет, много лоше делује када се о томе прича само када дотакне неког у Београду.

Причали су са више хиљада грађана и сви се слажу у једном да им је доста политику, да су све локалне станице, услед ове приватизације, постале малтене, партијски, политички сервиси у разноразним обимима, премда су и оне до скоро радиле неке теме које су битне за грађане у локалу, сад су престале то да раде и почеле су да буду копи-пејст програма који су у централи. На крају пита да ли је могуће одрадити кроз дигитализацију да се, док се емитује *Београдска хроника*, на другим репетиторима емитује хроника источне Србије, или на другој страни иде Санџачка или која год већ хроника. Људи су такође рекли да би Програмски савет више осећали својим кад би ту били људи који су стално настањени ван Београда, да се ПС децентрализује, на директан или индиректан начин.

Славица Јосифовић се укључила у дискусију наводећи да Центар за истраживање РТС-а сарађује са многим институцијама у земљи, да раде истраживања на репрезентативном узорку становништва Србије и да сви проблеми који су изнесени у вези југа Србије важе и за остале крајеве Србије, свима је политика проблем, сви мисле да је њихов део запостављен, старији људи су задовољни телевизијом зато што су они популација која гледа телевизију, веома мали проценат младих од 15 до 29 година уопште гледа телевизију. У даљој дискусији понудила је директни контакт са ЦИПА РТС, а како би се дошло до квалитетних података.

Јованка Тодоровић обавештава да је прошле године учествовала у дебати коју је организовала Крис мрежа са Едукативним центром из Лесковца, и имала је прилике да прича о надлежностима Програмског савета и о томе како успостављају комуникацију са грађанима. Сматра добром прилику да се чује шта је пренесено од од грађана који су Програмском савету јако важни. Оно што није тајна, најгледаније емисије су *Дневник* и *Слагалица* у јужном делу Србије, тако да мисли да у та два ентитета вероватно није заступљен Ниш у мери у којој би требало, и у којој је свакако оправдано. Али би било добро да се већа пажња посвети *Јутарњем програму* који јако дugo траје, врло је разнолик, и готово свакодневно имамо прилике да видимо неко талентовано дете из Србије, чак мисли да се ретко деси да је неко из Београда, то је оно што чини разноликост *Јутарњег програма*. Жао јој је што изгледа да није толика гледаност *Јутарњег програма* колико *Слагалице*, серије *Мој рођак са села*. Записала је дате препоруке и мисли да је то сасвим изводљиво, разноврсније теме, бољи третман југа, јачање дописништва, да свакако то може врло брзо да се узме у обзир и да се реши.

У даљој дискусији износили су се ставови у погледу добре покривености југа Србије дописништвима РТС-а и немогућности да сви прилози дописништава и све активности грађана југа буду обухваћене и приказане у програмима РТС-а.

Предраг Обрадовић је навео да је Чачанин с привременим боравком у Београду и схвата проблеме који су исти као и проблеми његовог краја. Сматра да становнике Србије ван Београда не интересује много шта се дешава у Београду у комуналном смислу и да је термин *Београдске хронике* прецењен, а емисије *Ово је Србија* потцењен. Такође му смета и понављање гостију у емисијама као што је *Око економије* и зашто нема воље да се укључи неки професор, рецимо из Крагујевца, као што би у недељној забавној емисији посвећеној здравству могао да учествује неки здравствени стручњак из Ниша а не само београдски доктори. Сматра да су све примедбе оправдане и да је то тема која ће сигурно да буде покренута када се буде разматрао Информативни програм РТС-а.

Борка Поповић каже да је лепота у разноврсности, да је циљ да се кроз приказивање других крајева едукују деца и људи и да се упознају са лепотама и богатством ове земље. Подржава претходне ставове јер подржава све што негује и приказује разноврсност.

Мирјана Максимовић сматра да ће се повећањем видљивости других крајева Србије повећати и гледаност и заинтересованост народа за телевизију и додатно везати гледаоци за РТС.

Председавајући је сумирао дискусију по овој тачки дневног реда истакавши како би волео да се сложе сви присутни да су гости из Ниша урадили један драгоцен посао који је на истој линији као и посао Програмског савета. Борба за квалитет комуникације са аудиторијумом је свакодневна брига, увек не даје резултате, има шта да се поправља. Ово је тек

први контакт, жели чвршћу комуникацију и моли да се у том послу не заморе, да и даље оцењују и унапређују заједно са ПС квалитет програма Јавног сервиса, неко је рекао да има отпора, он лично мисли да је то више неразумевање овде, у седишту, и да је заиста дошло до извесног вида београдизације програма Јавног медијског сервиса. Није спорно да је Београд у *Београдском програму* најприсутнији, па и неке локалне теме, него и мимо тога, мисли да је програм више београдски него што би требало у овој ситуацији кад има стоти отворених питања друштвеног, културног, политичког развоја. Други проблем је да се на југу Србије, а и у другим регионима, траже неке егзотичне приче.

Мисли да се Савет може сложити око свих препорука, перцепције центра, око јачања дописничке мреже, око уског грла уређивачке политике овде, око стереотипизације, као и да недостаје више двосмерне комуникације. Чуле су се неке добре идеје. Не зна, али мисли да је могуће, у време *Београдске хронике*, да се емитује нека регионална хроника у том термину, па да се смењују региони, али то има и лошу страну, онда то води у неку гетоизацију, јер у том случају из Београда не могу да виде шта се догађа у Лесковцу, и у Нишу, и Црној Трави. Друга ствар је праћење рада државних органа. Сматра да је то један посебан проблем, и државни органи, председник, Влада, то се мора пратити. Али, обичног света, претплатника нема довољно колико их мора бити на Јавном сервису, уз обострану сагласност предлаже да организују заједничк дебату, укључујући и позив на јавну расправу као и учешће на конференцији.

Тачка 4

Разно

Вук Жугић је изразио нескривено задовољство и позитивне утиске након гледања серијала *Пет* и честитао Балши Ђого на уметничкој креацији. С тим у вези жели да отвори тему која је веома битна за Јавни сервис, а то је преузимање серија и њихов одлазак на друге телевизије, сматра да се тиме отима велики део публике РТС-у, и то оне најмлађе.

Балша Ђого се, позицијући на сопствено искуство, надовезује да је упознат и са искуством Горана Џушљика коме није одговорено од стране РТС-а на понуду да снима наставак *Корена*, те да каже, да су неки други били бржи. Код њега лично, ситуација је нешто другачија, истиче како му се нико из РТС-а, осим уредника програма, није обратио поводом серијала ни позитивном ни негативном критиком. Тренутно снима филм и вероватно серију о Кошарама, тако да за наставак серије *Пет* има времена. Лично је задовољан гледањем с обзиром на промоцију која је била далеко мања у односу на серију *Државни службеник*, термин суботом увече је веома деликатан и сви су га напустили.

Станислав Вељковић у одговору на постављена питања истиче да се сада у уговоре са продукцијама серијског програма уноси и обавезна клаузула о понуди наставка серијала РТС-у (тзв. „право прече куповине“). Када је реч о серији *Пет*, износи да је РТС добио непријатно обавештење да се серија на којој је РТС стекао сва права, емитује паралелно и на Радиотелевизији Републике Српске.

Борка Поповић наводи да јој је жао ако је истина да се серија *Корени* сели са РТС-а, да је у питању пројекат од националног значаја.

У каснијем браћању похвалила је начин на који је обележено 20 година од бомбардовања РТС-а и окарактерисала га достојанственим и уметнички добро конципираним, а као човек је осетила дубоку емпатију према људима који су изгубили своје животе, на крају, то што се десило, десило се свима нама.

У наставку дискусије по овој теми присутни су изнели своје позитивне импресије организацијом комеморативног програма у РТС поводом трагедије од пре две деценије.

Радни део седнице закључен је у 19.30 часова.

Стенограм седнице сачинила Анђелка Роксандић.

Записник сачинила

Александра Јелисавац

